

CD KLASSIEK

Eer aan de meester
Felix Mendelssohn

Nadat Robert Schumann het eerste pianotrio van Felix Mendelssohn Bartholdy (1801-1847) onder ogen kreeg, wist hij het meteen: deze componist is de Mozart van de negentiende eeuw. Net als de onsterfelijke Oostenrijker werd de Duitser Mendelssohn opgevoerd als wonderkind en groeide hij uit tot een hoogst bekwaam componist.

Mendelssohns eerste pianotrio (cello en viool) staat centraal op dit album van het internationale Trio Dali, dat zijn thuishaven heeft in Parijs. Het nam eerder met groot succes trio's van Ravel en Schubert onder handen.

Mendelssohns eerste trio werd in september 1839 geschreven in Leipzig en er prompt gepubliceerd. Op 1 februari 1840 ging het werk, opnieuw in Leipzig, in première. Niemand minder dan de componist zelf nam de pianopartij voor zijn rekening. Schumann zei van het werk toen al dat zijn kinderen en kleinkinderen het nog zouden spelen.

Het tweede pianotrio dateert uit 1845, toen Mendelssohn

werkte aan het oratorium *Elias*. Ook dat speelde hij zelf en hij gaf het manuscript als kerstcadeau aan zijn zus Fanny, zelf een befaamde componiste en pianiste.

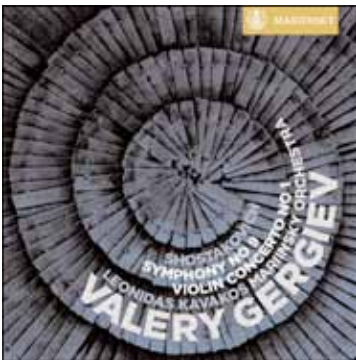
In 1829 gaf Mendelssohn met groot succes een uitvoering van de *Matthäus-Passion*, de eerste sinds het overlijden van Bach in 1750. In 1835 streek de componist neer op de plaats waar Bach zelf had gewerkt, in Leipzig, om er net als de meester muziekdirecteur te worden.

Als we vandaag Johann Sebastian Bach beschouwen als de grootste componist van de West-Europese muziek, dan is dat eigenlijk te danken aan Felix Mendelssohn Bartholdy. Hij kreeg van zijn oma Babette voor zijn veertiende verjaardag een handgeschreven kopie van de *Matthäus*. Later, in Leipzig, bezat de componist ook een handgeschreven versie van Bachs toen nog onbekende *Orgelbüchlein*. Hij deed er alles aan om diens vergeten oeuvre terug te brengen.

Het Trio Dali koos ervoor beide meesterwerken van de negentiende-eeuwse meester te omkaderen met bewerkingen van twee van Bachs befaamde korallen, oorspronkelijk voor orgel. We horen *Nun komm, der Heiden Heiland* voor viool en piano en *Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ* voor cello en piano. (EDS)

Felix Mendelssohn, *Trios*, door het Trio Dali, Zig-Zag Territoires (distributie Outhere Music), ZZT 364, 20 euro.

CD KLASSIEK

Verboden muziek
Dmitri Sjostakovitsj

De negende symfonie van Dmitri Sjostakovitsj (1906-1945) is een bijzonder werk. De componist voltooide het in augustus 1945 als een van zijn oorlogssymfonieën, maar Stalin verheerlijken in muziek wilde hij niet. Gevolg: nog vóór de eerste uitvoering kreeg het werk af te rekenen met het misprijzen van het regime en in 1948 werd het daadwerkelijk in de ban gedaan. Pas in 1955 zou het weer vrijgegeven en uitgevoerd worden.

Het Mariinsky Orchestra, een van de oudste orkesten van Rusland, voert de beruchte symfonie

uit in combinatie met Sjostakovitsj' eerste vioolconcert. Dat dateert uit 1947, maar werd ook pas na Stalins dood uitgevoerd. De componist werd immers door de hoeders van de communistische ideologie 'formalisme' verweten: te willen componeren louter voor de vorm en niet ter ondersteuning van het communisme.

Voor de derde beweging is bijzonder aangrijpend en kwam tot stand nadat de componist hevige weerstand van de bureaucratie had ondervonden. De hele cyclus van vijf bewegingen wordt beschouwd als Sjostakovitsj' absolute meesterwerk. Het is echter geen eenvoudige muziek, want net de achtergrond van het ontstaan verleent dit werk betekenis en diepte. (EDS)

Dmitri Shostakovich, *Symphony No 9 & Violin Concerto No 1*, door het Mariinsky Orchestra onder leiding van Valery Gergiev, Mariinsky, MAR0524, 24 euro.

BOEK GELOOF

Zoeken in verhalen
Herman van Praag

Volgens de bejaarde Nederlandse hoogleraar psychiatrie Herman M. van Praag is atheïsme eigenlijk een afwijking van de norm. Deze tegenwoordig wellicht vreemd klinkende stelling werkte hij uit in twee boeken, *Het verstand te boven* (2013) en *Net voorbij de rede* (2014). Van Praag stamt uit een Joods, niet-religieus

gezin en belandde met zijn familie in de concentratiekampen. De man was in Nederland de grondlegger van de biologische psychiatrie. Pas op latere leeftijd groeide hij naar het religieuze.

De auteur zegt dat hij zich religieus kan noemen, maar een strikt geprivatiseerde religie belijdt; dat de voornaamste ankerpunten van zijn leven door religie, met name door het jodendom, zijn bepaald en dat hij voor die overtuiging een hoge prijs betaalde. Toch heeft die ervaring hem gesterkt.

In *Net voorbij de rede* graaft Herman van Praag in Bijbelse verhalen, ook in die van 'medejood' Jezus, om zichzelf een beeld van God te kunnen vormen. Zo komt de Bijbel voor hem tot leven. Hij vermomt zich tijdens zijn zoektocht telkens als een 'tijdgenoot', die de beschreven gebeurtenissen zelf beleeft.

Van Praag maakt een onderscheid tussen twee types ver-

stand. Het eerste is het logische, dat zich strikt houdt aan de grenzen van de rede, het tweede is wat hij het beeldvormende verstand noemt en dat vrij paradoxaal irrationeel te werk gaat.

Een mens heeft beide nodig. Het instrument om de twee te combineren, is wat van Praag de Jakobsladder noemt: je kunt omhoog klauteren en een nieuwe wereld binnentreden. Dat is echter ook nadenken. Zijn hele betoog is fundamenteel joods en veel minder christelijk. Je leest en denkt na. (EDS)

Herman van Praag, *Net voorbij de rede*, Boom, Amsterdam, 2014, 322 blz., 29,90 euro, ISBN 978 90 8953 310 4.

BOEK BIJBEL

In het spoor van Petrus
Erwin Neyrinck

Simon, een der eerste geroepenen van Jezus, blikt in dit boek terug op zijn leven en laat alles noteren om ons te overtuigen van de grote kracht van Je-

zus' woorden en daden, omdat ze nog steeds het recept bevatten om gelukkig te worden.

Erwin Neyrinck maakt in *Mijn inkeer, ommekeer en bekering* een catechese vanuit de figuur van Petrus, waardoor Jezus' woorden en daden hun diepe betekenis krijgen. De auteur wil dat al vertellend doen en de lezer meenemen op de innerlijke weg die zijn hoofdpersonage ging. Uit de Bijbel haalt hij allerlei nieuwe dingen tevoorschijn die voeding kunnen schenken aan wie vandaag wil geloven. Petrus' verhaal is ons een voorbeeld.

Dit boek is geen biografie van Petrus of een chronologisch verhaal over de Jezusleerling. De Bijbelkenner zal wellicht struikelen over het feit dat Neyrinck de vier evangeliën in elkaar verwerkt. De bruiloft van Kana (uit

het evangelie volgens Johannes) volgt bijvoorbeeld op de Bergrede (uit dat volgens Matteüs). De onderscheiden verhalen aan elkaar schrijven deden echter ook de grote catecheten uit het verre verleden. Hun bedoeling was op hun beurt de verhaalstof tot leven te brengen. (EDS)

Erwin Neyrinck, *Mijn inkeer, ommekeer en bekering. Simon Petrus vertelt te Rome zijn leven met Jezus*, eigen beheer, 2015, 14 euro, ISBN 978 90 8235 210 8, verkrijgbaar bij de auteur via erwin.gjf@gmail.com of in de christelijke boekhandel.

BOEK GESCHIEDENIS

Oorlogsverleden
Jan Bank

De Nederlandse rustende hoogleraar Jan Bank, geboren in het eerste oorlogsjaar 1940, levert een meesterwerk af over de houding van de Kerken tegenover fascisme en nazisme tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zijn *God in de oorlog* is een turf die je laat duizelen van historische feiten, ontwikkelingen en interpretaties. Uniek is dat hij de Kerken uit alle Europese landen in beeld brengt, van calvinistisch en luthers tot katholiek en oosters-orthodox. Nooit eerder verscheen een boek dat het hele plaatje in beeld bracht.

Eenvoudige lectuur is het echter niet en het boek valt haast niet samen te vatten. Hoe komt dat? De reactie van de Kerken op de oorlogsomstandigheden is behoorlijk veelkleurig en vaak contradictorisch. De antwoorden zijn allemaal verschillend. In kloosters in België werden bijvoorbeeld relatief veel onderduikers opgenomen, terwijl er ook gevallen bekend zijn van kloosters die niet weigerden mensen onderdak te bieden. Als je het hele beeld in ogenschouw neemt, luidt de conclusie: een vast patroon was er niet.

Of toch dit: kerkleiders leken in heel Europa geneigd zich te schikken naar het totalitaire regime, zolang ze maar zichzelf mochten zijn. Duitsers en Italianen hadden dat in de jaren 1930 al gedaan. Sommigen gingen echter wel heel ver in hun relatie met de nazi's en hun trawanten. De collaborerende Slowaakse president Josef Tiso bleef functioneren als priester. De meeste Franse bisschoppen bogen het hoofd voor maarschalk Pétain. En de kardinaal van Breslau wilde eind april 1945 nog een zielenmis opdragen voor Adolf Hitler.

Onder priesters waren er zowel collaborateurs als verzetshelden.

Bank vertelt over Kroatische paters die eigenhandig de etnische en religieuze zuivering in hun land organiseerden, maar ook over vergeten heldenfiguren zoals de Franse jezuïet Victor Dillard die de Franse dwangarbeiders in Duitsland ging vervoegen en in Dachau stierf.

Ook België komt ter sprake. Bank legt de nadruk op de tegenstelling tussen kardinaal Van Roey, die uiterst voorzichtig bleef ten aanzien van de bezetter, en mgr. Kerkhofs, de bisschop van Luik, die zich uitsprak tegen de Jodenvervolging. Conclusie is dat tien procent van de geestelijken op een of andere manier hebben gecollaboreerd. (EDS)

Jan Bank, *God in de oorlog. De rol van de Kerk in Europa, 1939-1945*, Balans, Amsterdam, 734 blz., 49,95 euro, ISBN 978 94 6003 806 8.